

The Project Gutenberg eBook of Niitä näitä runouden alalta, by E. J. Blom

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Niitä näitä runouden alalta

Author: E. J. Blom

Release date: August 20, 2013 [EBook #43521]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK NIITÄ NÄITÄ RUNOUDEN ALALTA ***

E-text prepared by Tapio Riikonen

NIITÄ NÄITÄ RUNOUDEN ALALTA

Arveli ajan huviksi

E. J. BLOM, Sysmän kappalainen

Kuopiossa, Erik Johan Blom, 1873.

Painettu Paino-yhtiön kirjapainossa.

Näytetty: Carl Savander.

SISÄLLYS:

Suomen Impi.
Savonmaalle.
Ihmis-kasvot.
Talollis'-poika.
Väntrikin markkina-muisto.
Saarijärven Paavo.
Sota-vanhus.
Iloinen juhla.

Ojan-Paavo.
Kuormuri.
Pojat.
Kompa-runoja.
Hauta Perhossa.

Suomen Impi.

Armas juoksi aamu-rusko,
Kulta-siivillä kohosi,
Ilon tuoja itse päivä,
Lensi leimuten perässä.
Valo nousi, varjot haihtui,
Syttyi kasvot kaiken luonnon,
Posket metsien punastui;
Vedet välkkyi, maa mehusi,
Kaikui kantele Jumalan
Syntyessä Suomen immen,
Ilmi-tullessa ihanan.
Tuuli lasta tuuditteli
Kedon nurmi-kätkyessä,
Liekussa lavean luonnon.
Käki kukkui kätkyellä
Humisevan hongan päässä,
Laulu-rastas raikueli,
Viihdytteli vii'akosta.
Lähde lempensä lirisi,
Pisaroitsi taivas-pinta
Armahan asettumaksi,
Suosinnaksi Suomen neidon. —
Siitäpä sydämen lempi,
Itku-pohjainen ilonsa.

Kului kuuta, vierä vuotta.
Heitti herttainen ikänsä,
Jaksoipa jaloillehensa
Neito neuvoille omille.
Silmäeli seutujansa,
Ilmojansa ihmetteli:
Astui alhot, kulki kummut,
Maita, teitä matkusteli
Vesinensä, vuorinensa,
Väärinensä, suorinensa
Luonnon notkelmat lopeti.
Näki näitä, kuuli noita,
Keksi käydessä kutakin
Äänetöntä, ääntävätä,
Jalan, siivin joutuvata:
Kaikki tiehensä tilautui
Mitä Suomen merkillistä,
Suuren niemme suloista.
Sieltä neito neuvoksensa
Oivalsi opin aloja,
Sydämellensä satoja,
Tuhansia tunnollensa;
Sieltä eljet ehkehimvät
Povellensa puhkesivat,
Sieltä kirkkahin kipene
Sätenöitsi sieluhunsa.

Avarat on luonnon annit
Luetella suuren lahjat:
Kevät ehti, ääret hohti,

Metsä soitti, maa vihersi;
Sydämeen jo Harto syttyi,
Laukesipa laulamahan,
Saaden leivolta sanansa,
Mieli-johdon joutsenelta. —
Kohta kerkesi kesäkin:
Illat hehkui, ilma kiehui,
Vipasi vesien kalvot
Luonnon suonet läikkyeli;
Jopa heltyi hennon mieli,
Harrastui halu sulohon,
Kehensihe korkehille. —
Syksy joutui synkiöiksi
Kalvasti olennon kasvot
Tuoden viljalta veroa,
Hedelmiä helmassansa;
Tuosta tointui mielellensä
Surun tyytyvä suvanto,
Tuostaki totisen arvon
Elämänsä ehdotteli. —
Tuli talvi; maa ja taivo
Kirkas säihkyen kimelsi
Väkäisessä valkiassa:
Siitä Raittius sikisi
Povehensa puhdas toimi,
Epä-turha tuntohonsa. —
Näin ne neuvoi neitoselle
Luonnon kerrat kilpaellen
Mointa muutakin enemmän.
Kaikki aikansa odotti.
Joutui, joski verkkaisehen:
Siitä maltti mielellensä
Arvelu heti asettui.
Kosket kuohui, virrat vuoti,
Sul'ut särki, salvat sorti
Juosten juovassa samassa;
Tulipa urhoksi tuosta,
Pysyväksi pyrkehissä
Kerran keksityn uralla. —
Mehiläinen mettä lensi,
Keräeli kennoihinsa
Tarvetta soman talonsa:
Siitä siivoksi opastui,
Uta'utui uutteraksi.
Vuoret lahjoi lause-säily
Sekä pinnan sielullensa.
Kaikki kalttansa opetti:
Kuusen kalve kaitsevuuden
Hoitavuuden hongan varjo,
Mettinen ujon menonsa,
Käytöksensä kyhkyläinen. —
Saipa sieltä, toipa täältä,
Mikä miksiki osoitti;
Kaikki katsoi, tuiki tutki,
Tajunsa yhä teroitti
Perustellen pienimmänsä
Mutkan muodoissa olennon. —
Ehevin toki eränsä
Yksi näiden yhdistymä
Rikkaus on rinnassansa,
Povessansa parhas aarre:
Vaka henkensä vapaus. —
Siten Impi nyt sivistyi,
Sukeutui suloinen neito.

Näin hän astuvi eteemme,
Siirtähikse silmihimme,
Puhdas-sieluinen sorea,
Kaunis-vartinen korea,
Emon suuren elkehinen,
Luojan lemmitty ihana. —
Suosi, suosi, Suomen poika,
Tätä raitista rakasta,
Kultoasi kunnioita!
Ei ole mointa morsianta,
Neitoa tämän-neroista
Suotuna suloisempata,
Paitse, pulskea, Sinulle!
Siin' on onnea ololta,
Rikkautta, rakkautta
Oman kultasi ohella,
Vierellä viattomasi;
Suojele vaan suotuasi,
Varjele valittuasi
Muiden kärkkyjäin käsistä,
Reudonnasta riettaisien.
Siit' on nouseva Sinulle
Taloutes' itse taivas
Ilon, toivon tähtinensä,
Siitä ihme ilmoittava,
Kaiken maailman kateus
Riemuksi oman povesi,
Jalon Suomemme suloksi.

Savonmaalle.

Helsingistä v. 1845.

Kun ma muistan muinoisia
Hetkiäni herttaisia,
Iltoja iki-suloja,
Siellä sievässä kylässä
Kallaveden kainalossa;
Kohta sielu siipiänsä
Pyhä lintu laajentavi,
Kotkana kohottahikse
Tullaksensa tuttavainsa
Luokse *Luonnon ja Perehen*.
Ei ne eksy mielestäni
Eikä muistista murene
Savoni sulot näkymät,
Koti-maani mainittavat
Seudut ihmehen ihanat.
Vieläpä vihertelevät
Edessäni entisesti
Kaikki syntymä-sijani
Maat matalat, mä'et ylävät,
Leh'ot, laaksot lempehimmät:
Puijon ukko, pilvi-harja,
Vesa-rinta Vannunvuori
Sekä Uuhimä'en sileät,
Kallaveden katselijat:
Vielä sieltä silmäelen
Ääret allani avarat:
Kuinka järvet kuumoittavat
Sadan saarosen välistä,
Lah'et, salmet, lammit kaikki

Illan paisteessa palavat
Kuvastaen kukkuloita,
Kautta taivahan kajaten.
Vielä kuulen kuikan äänen,
Valitukset valko-rinnan,
Vielä virret venhemiesten
Airon kolkkaissa kohovan
Moisen armon antajalle,
Suojalle sulon asunnon.
Kaikki saavat sieluhuni
Tuolta nuo ihat tuhannet
Alat tenhon armahimmat.
Koko luonto korvihini
Kutsun kuiskavi lumovan,
Sinne toivoni sitovi,
Väkevästi viehättävi,
Sinne hartahan haluni,
Halun muita hartahamman.

Mut jos kuulen kulta-äänen,
Savoni soorean kielen
Miesten huulilta mehuvan
Taikka vielä viettävämmin
Sulon naisen suusta soivan;
Silloinpa sydän sulavi,
Leviävi, lämpiävi
Harvoin saaduista sanoista
Etelähän eksyneistä;
Kieli mielen' kihloavi
Maamme kanssa, morsiamen
Köyhän kyllä, vaan ihanan.

Ihmis-kasvot.

(F. M. Frantsénin mukaan).

Levittää jo purppur'-hunnun
Kerkes' yli setri-kummun.

Helmi välkähteli ve'essä,
Joutsen ui jo suvanteessa
Salmen varjoisan;
Viina hehkui rypälössä,
Kyhky harras metsikössä
Kukers' onneaan.

Mutta ihaninpa puuttui
Maailmassa: — Ruunu puuttui
Vielä luomisen;
Kunnes nousi tomustansa
Ihminen ja kasvoillansa
Hämmästytti sen.

Lumi vuorten synkiäksi
Käv' ja aamu-rusko läksi
Alas tummennut;
Tähti, joka päivän päässä
Istui, eipä olla tässä
Enää julennut.

Eläimetki nousnehellen
Kumartuivat ihmetellen
Tulta silmien,
Joista sulo lempi kiiksi,

Joiden kyneleissä piiksi
Toivo i'äinen.

Enkel'-parvi, nähtyänsä,
Hänen ihat hempeänsä,
Katsoi Tekijään.
Luoja painoi laatimaansa
Leiman; ja jo kuvastansa
Iloits' hymyen.

Sä, ku väität: "mikä luotu,
Sielua ei sille suotu,
Kaikki tomu se;"
Tyhmä! astu lähtehellen,
Kasvos' näe, ja hävystellen
Kohta vaikene.

Nä'eppäs otsa tiede-niekan
Tuon, ku luonnon joka seikan
Tuopi selkeään;
Näe, kuin silmä leimahtaapi
Sankarin, kun taivuttaapi
Kansat älyllään.

Entäs ydin ihannelman?
Nosta linnikko mun Selman'
Ruso-poskilta;
Katso, sulo silmänteensä,
Katso, tummat hiuksensa
Tuulen vallassa!

Taikka hiivi jälestänsä,
Majahan kun lievitteensä
Viepi surullen;
Katso, kuinka kyneleitse
Sielun lempi ilmaiseiksi
Lohdutukselleen!

Taivon vilau näkyvissä,
Enkel'-haamo elävissä,
Muoto ihmisen!
Näenkö sun vaan maailmassa?
Etkös vielä Tuonelassa
Hymy itkien?

Vielä Selma viehättääpi
Kerran Enkelit, kun jääpi
Niiden seurahan;
Selma! vielä Taivahassa,
Tuolla iki-Onnelassa,
Sun ma nähdä saan.

Talollis'-poika.

(J. L. Runebergin mukaan).

Jo väsyksiin mä hakkasin
Ja te'en sen uudestaan,
Ja, kirves ehk' on terävin,
On honka seisallaan.

Tää käs' ol' ennen navakka;
Nyt on se hervonnut,
Kun talven olen pettuja

Ja vettä nauttinut.

Jos muunne pois ma muuttaisin,
Vaan nähden etuan',
Niin herroiss' ehkä löytäisin
Ruis-leivän puhtahan.

Lik'-kaupungissa ehkä saan
Jo palkan melkeän;
Näin mietin useasti; vaan
Ei liene siitäkään.

Näet, kuvastaako lammikko
Siell' lehto-kumpua?
Siell' loistaneeko aurinko
Niin armas ihana?

Siell' onko laakso tuoksuva
Ja kangas mäntyneen?
Ja, nyt jon torvi kajahtaa,
Oi, onko siellä hän?

Kas, pilvi kuinka turvaton
On tuulten leikkinä —
Ja koditonna mikä on
Tää ihmis-elämä?

Kentiesi, Herra helpon suo
Jo hä'älle rahvahan,
Kentiesi, syksy meille tuo
Jo leivän paremman.

Väntrikin markkina-muisto.

(J. L. Runebergin mukaan).

"Miehet, naiset, onko täällä kuulevata ketäkään,
Kuinka vanha sota-uros vetelempi virsiään?"
Näin se alkoi, sen mä muistan, laulu aivan tarkoilleen;
Kaupungissa käydessäni torilla ma kuulin sen.

Markkinoita pidettiin nyt, tulvi miestä, tavaraa,
Kansa näytti karmiaalta, kauppa oli hankalaa;
Haja-mielin astuttua kadun kulmahan ma sain,
Kuhun vaunut takertuivat ah'ingossa kulkevain.

En mä tiedä väkistekö, vaiko mielin seissut lie;
Ohjillinen ärjyi huimin saadaksensa auki tie.
Mutta vaunuiss' istui herra ynsiästi kenoten,
Puuhka rinnaltansa välkkyi helo kirkas tähtien.

Minä katson katsomista, muistoihini heräjän.
Nämä kasvot nähnyt o'on, vaan milloinka ja missähän?
Lapuan ja Salmin luona riviss' ol' hän urosten,
Silloin Katteinin vasta, nyt jo Kenraal' yläinen.

Muuttunut hän oli sangen, ehk' ei yksin vuosistaan,
Asu ynnä korskeamp' ol' ylävällä kohdallaan.
Ylpeilikö? Kenpä tiesi; katsanto ja ryhtinsä
Oli tyyni, ehkä kylmä, isoinen ja töykeä.

Ilo-mielin tapasin ma aina sota-kumppanin,
Tätä vaan ma katsastelin; sydän kävi jäädyksiin.
Pöyhistele, arvelin ma, ennen sama-rivikäs.
Alaisempi olit, ehkä koreampi veressäs'.

Nyt se kaikui äkkiänsä sama laulu jällehen,
Markkinoiden hälinässä vapiseva vanhan ään':
"Miehet, naiset, onko täällä kuulevata ketäkään.
Kuinka vanha sota-uros vetelempi virsiään?"

Urho-luonto mäkin jouduin kuulijaksi mieluisan';
Ylpeästi kääntyneenä selin jalo-herrahan
Väistihime syrjemmälle kihinästä hiljakseen,
Siten tullen kuuluville tutisevan vanhuksen.

Avopäin, mut korkeana, porras-laudall' istui hän,
Polvellansa nukka-vieru hattu vasen-kä'essähän.
Tämä käs' vaan oli jäänyt otannaksi almujen;
Oikeansa oli poissa, sota oli saanut sen.

Ja hän lauloi ympärinsä, kelle sanat sattuivat,
Huono laulu, huono palkka, huonot oli kuulijat:
Likimpänä häntä seisoivat pakinoiden yh'essä
Poika-retkaleita joukko, roima oppilas ja mä.

Mut hän lauloi korkehita muinais-ajan muistoja,
Uro-töitä mennehiden, nyt jo muka halpoja.
Suomen sota oli aine, isänmaamme viimeinen,
Aika voiton, ahdingon ja kunniamme kultainen.

"Seisonut jo," lauloi vanhus, "kolmekymmenesti
Luoti-satehessa, nähnyt näljän, vilun, valvonnon;
Mieskin olen riviss' ollut, ehkä nyt jo hylkynä,
Paremp' käten Uumajall' on, toinen saamatonna tää."

Onko täällä nuorempata, joka kuuli sanan tuon:
Aseihinne miehet; maasta rauha poissa jo nyt on?
Silloin tulta mieless' oli, toinen into miehissä,
Silloin paloi tääki sydän, kylmä kohta, niinkuin jää.

Hämeenlinna, vielä muistan, kun sun kuutamassa nä'in
Ensi kerran Hattelmalan harjanteelta alla päin;
Ilta myöhä ol' ja kolkko, vaan ma, vaikka uupunut,
Lepoa en etsinynä, kodosta en huolinut.

Ei; sun järvihis' ja maihis' tähti nyt mun mieleni.
Siell' ol' enemmän, kuin koto, enemmän, kuin lepoki.
Siell' ol' Suomen joukko ko'ossa, nuori, uljas, riipeä;
Meihin katsoi isänmaa ja meepä isänmaahamme.

Vanha Klerker kunnian on saava iankaikkisen,
Seitsenkymmeniäs, ehkä vielä urhomielinen.
Vielä muistan valkopäänsä, rivitse kun ratsasti
Sekä silmin, niinkuin isän, poikiansa katseli.

Kuusituhannella miestä vihollisen vertainen,
Kerran elämässä vielä suurin seista tahtoi hän.
Ensinkään ei epäelty, so'assa kaikki mielineen,
Toinen luotti toisehensa, meihin hän, me hänehen.

Nyt tul' Klingspor, sota-päällys, ylpeä, kuin kuningas,
Kaksin leuvoin, yksin silmin, sydämeltä puolikas,
Nyt tul' Klingspor, otti ohjat nimen suuren vallalla,
Antoi käskyjä, kuin Klerker, mutta alti pa'eta.

Kirkas yö sä Hämeenlinnan, valvottuna hangella,
Et sä vuotten kuluttua murene mun muistista,
Vaikka pettyi harras into, toivon tähti alas lask',
Kaikki voiton uneks' muutti sydämetön vennokas.

Milloinkas hän kerran onpi tilin vielä tekevä
Noista taka-askeleista, kun ol' meno eellensä,
Häpeästä nimellemme, kyyneleistä miehien

Vuotavista, kun ois' ollut verta vuodattaminen?

Siikajoella, Revolahdell' lähettiinkö pakoisaan?
Käs' vai jalka nopeampi ol'ko silloin liikkumaan?
Adlerkreuts ja Kronstedt sekä muutki voisi vastata,
Mutta urhot, kuulen ma, on miss' ei enää lausuta.

Jalot mainitsinpa kahdet; kiitos heille ainiaan!
Moni heidän vertaisensa mennyt on jo manalaan.
Döheln lepää, Dunker lepää, ja jos kysyt niistä nyt,
Saa, kuin tässä, kertojana olla uros nääntynyt.

Miks'en kaatua ma saanut, missä muutki vierelläni',
Missä Suomen urho joukko vietti juhla-hetkiään,
Kussa kunniamme loisti kirkkahimmin: aikahan
Alavuuden, Siikajoen ja Salmin sekä Lapuan?

Ei ois' pakko paetaksen' ollut Pohjan hankihin
Taas ja nähdä voitto-riemun tukehtuvan tuskihin,
Eikä surra tuhansien kohtalota hirveää:
Kohmettua Tornon jäillä; Kaalisissa kenkättää.

Kova loppu vaivojemme, raskas ero maastamme!
Muutamien kanssa tulin tok' mä Ruotsin rannalle.
Uskollisna punattua tuonkin hiekan verellän'
Torill' itselleni tässä laulan hengen pidätteen.

Jumal', auta isänmaata! vähät muusta; soturi
Heitteä voi hengen, onnen, kädet, jalat, kodonki.
Jumal', auta isänmaata! se on päätös lauluan',
Muut jos sanat muuttuvatkin, näillä aina lopetan".

Ja hän nousi sota-vanhus, läksi ulos hälinään,
Saipa lantin muutamilta', enimmilt' ei niitäkään;
Siirtyi sitte herran luo ja kumartaen harmajaa
Päätä ojensi jo hälle kulunnaisen hattunsa.

Kenraali nyt, korehine kiiltimine, nauhoineen,
Synkistyi ja tempas' hatun kä'estä sota-vanhuksen,
Katsoi häneen, katsoi väkeen, katsoi ja nyt tuokioon
Lensi ukon lantti-aarre torillen jo kumohon.

Vanhus hämmästy, vaan herra virkkoi sanan hartahan:
"Laulus' kuullut o'on, ja eestä tapellutkin saman maan,
Ett' on mulla muisto moinen elämäni syksynä,
Katso, siitä ylpe'elen paljon enemmän, kuin sä.

Tosin onni meidät petti kahakoissa väliste,
Tosin turmioksi muuttui kohta kyllä voittomme,
Vaan ei tarves nöyryämme ole eessä ihmisten,
Minä kannan hatun päässä, kanna vanhus samoten".

Virkkoi noin; ja kirkkahampi valo nousi kasvoillen,
Ja hän painoi miehevästi hatun päähän vanhuksen.
Sitte lausui — ilo vielä sylkyttääpi sydäntä,
Kun ma muistan hänen muodon, sanansa ja äänensä: —

"Epätasan heitetähän onnen arpa; katsoppas!
Loisto, rikkaus on mulla, olo kurja sulla taas.
Paras vaan on yhteinen: uskolliset toimmemme,
Verin saatu kunniamme sekä tunnon todiste.

Toverit me o'omme; siispä nouse tähän istumaan,
Mielin jakakaamme vähemp', kun jo ja'amme isomman.
Mull' on kultaa, jos sä tahdot, suojat sekä eläke,
Pidä lepo myöhä sulle, sulo laulus' minulle".

Ja nyt istui heti kohta sotavanhus vaunuissa,

Kansa väistäytyi eestä, osottaen kunniaa,
Ja ma kuulin, kuinka vaunut jyrisivät mennessään,
Silmäni ei kyyneleiltä enää niitä nähnytkään.

Saarijärven Paavo.

(J. L. Runebergin mukaan).

Asui auhto-kankahilla
Salo-mailla Saarijärven
Paavo tarmoisa talokas,
Omin kourin kontuansa
Perkaen peseä hallan.
Mutta Herralta hedelmän
Toivoi kaiken tuottajalta.
Sinä syöden lapsinensa
Sekä vaimone vajavan
Leivän hiessä hankkimansa
Pellot oivasti ojitti
Sekä kynti että kylvi.
Kevät ehti, hanki hautui.
Valui pellolle vetenä, —
Tuopa nyt osan jo toisen
Orahista otti puolet;
Kesä joutui, nousi julma
Ka'e-ilma, — tuopa raastoi
Puolet tähkistä piloille;
Syksy tul', — jo tähtehetki
Haaskasi lopeti halla.
Nytkös vainen vaimo Paavon
Repi päätänsä ruveten:
"Paavo, Paavo, onnen hylky!
Saa'os sauvapa kätehen,
Herra kun jo heitti meidät,
Jätti turmion jälille;
Kyll' on kolkko mieron käynti,
Vaan on nälkä vaikeampi".
Paavo puuttuen kätehen
Toverinsa virkkoi tuohon:
"Ei se heitä Herra meitä,
Vaikka kohta koettelevi.
Pannos, vaimo, pettusia
Puolet leipähän lisäös,
Minä kaivan kahtamoisen
Ojia omin käsini;
Mutta Herralta hedelmän
Toivon kaiken tuottajalta".
Pani vaimo pettusia
Puolet leipähän lisäsi,
Ukko kaivoi kahtamoisen
Ojia omin käsinsä,
Möipä uuhet, osti uutta
Siementä ja kylvi taasen.
Kevät ehti, hanget hautui,
Valui pellolle vetenä, —
Eipä nyt enähän vienyt
Orahita ollenkana;
Kesä joutui, nousi julma
Rae'ilma, — tuopa raastoi
Puolet tähkistä piloille;
Syksy tul', — jo tähtehetki
Haaskasi lopeti halla.

Lyöden rintoihinsa lausui
Vaimo jällehen valitti:
"Paavo, Paavo, onnen hylky!
Nytpäs kuolema etehen,
Herra kun jo heitti meidät,
Jätti turmion jälille;
Raskas kuolla, raskahampi
On toki täten eleä".
Paavo puuttuen kätehen
Toverinsa virkkoi taasen:
"Ei se heitä Herra meitä
Vaikka kohta koettelevi.
Pannos, vaimo, pettusia
Puolet leipähän lisäös;
Minä kaivan kahtamoisen
Ojia omin käsini;
Mutta Herralta hedelmän
Toivon kaiken tuottajalta".
Pani vaimo pettusia
Puolet leipähän lisäsi,
Ukko kaivoi kahtamoisen
Ojia omin käsinsä,
Möipä lehmät, läksi uutta
Siementä ja kylvi taasen.
Kevät ehti, hanget hautui
Valui pellolle vetenä, —
Eipä nyt enähän vienyt
Orahita ollenkana;
Kesä joutui, nousi julma
Ra'e-ilma, raastanutpa
Tuo ei tähkistä mitänä;
Syksy tul', — ja nytpä halla,
Pellon jättäen peräti,
Antoi viljan viimein seista
Kullan loistossa kumarren
Saadaksensa sirpin alle.
Silloinpa paneusi Paavo
Polvillensa kyynel-poskin
Sekä puhkesi sanoihin:
"Ei se heitä Herra meitä,
Vaikka kohta koettelevi".
Vaimoki vajoten maahan
Sanat säisti puolisonsa:
"Ei se heitä Herra meitä,
Vaikka kohta koettelevi".
Muttapa sanoi samassa
Ilo-mielin miehellensä:
"Paavo, riemuten rupea
Sukkelasti sirppihisi;
Nyt on arvoin aika tullut
Ilo-päiviä eleä,
Nyt on aika nuo jo tuonne
Viskata petut pihalle
Sekä syödä selvä leipä
Ruveta rukihisehen".
Paavo puuttuen kätehen
Toverinsa virkkoi vielä:
"Vaimo, vaimo, muista, että
Se vaan kestävi kuria
Ko'etusta kannattavi,
Joka ei jätä lähintä
Ah'ingossa auttamatta.
Pannos vielä pettusia
Puolet leipähän lisäös,

Sillä, näethän, naapurimme
Pelto on panema hallan,
Vilun viemä viimeisihin".

Sota-vanhus.

(J. L. Runebergin mukaan).

Raskas vuosista ja vaivoin
Ponnistellen puu-jalalla
Sota-vanhus sattui kerran
Tupahan talon osautui.
Talokas nyt täytti sarkan
Tulijalle tyynin mielin
Sekä tarjosi sanoen:
"Miltäs tuntui mielestäsi,
Taatto, tuolla kun sodassa
Riehuit raivo-mielisien
Vihollistesi välissä,
Kuullen, kuinka pyssyt räiski,
Luodit vinkuen vilisi?"
Saaden sarkan huulillensa
Vanhus vastasi hänelle:
"Samaltapa, kuin sinunki,
Syksyllä kun sarkojasi
Rakehet rapistelevi,
Salamoiden säihkyessä,
Ja sä viljat viipymättä
Pelastat perehellesi".

Iloinen juhla.

(Rouva Lenngrénin mukaan).

Kyökki-kalut kalski pappilassa,
Piiat juhla-puvuin liehuivat;
Hyvähajuisessa kuohinassa
Paistit liesikolla purskuivat.

Vanha papin-muori tipsutellen
Hääri toimissansa ympäri;
Avain-kimppuansa näppiellen
Hurskas tuleville nyökkäsi.

Astui siistimmässä asussansa
Vuoroin kyökistä ja salihin;
Liinan pani mitä hienoimpansa
Pöydälle ja rihla-pikarin.

Minkästhden on nyt hoppu moinen
Pappilassa ja nuo laitokset?
Tämä juhlallisuus erikoinen,
Kaalit, tortut, liha-kokkareet?

Kenen on tuo sauva kulunnainen
Tuolla kukka-seppeleinensä? —
Tänään pappi-vanhus armahainen
Täyttävä on seitsenkymmentä.

Muorinsa jo neljäkymmenennen
Kerran oli kestit laittanut
Tänähän ja yhtä monest' ennen

Ukkoansa ihastuttanut.

Joutunut jo oli lounas-hetki
Salaa vierahatki saapuivat;
Muori mielessänsä ilon kätki,
Aikehensa kun niin luontuivat.

Eukko hurskas oli onnitellut
Varahin jo ukko-vanhustaan;
Uudis-halatilla kääriellyt,
Kahvin tuonut varsin makean.

Nyt hän istui ukko ilo-mielin,
Sulo rauha loisti muodostaan;
Herran kiitos sydämin ja kielin
Vuoti ainaisesta armostaan.

Silmät mehui lemmen kyneleitä,
Muori herttaiseen kun sattuivat;
Ties'pä, kuinka rakastivat heitä
Lapset, ystävät ja kuulijat.

Ukko alkoi ujoin iloistella
Jopa aavistaen tuumia, —
"Eikös pölyä", hän lausui, "tiellä?
Eikös hauku tuolla Vartia?"

Suottapa ei luullut nähnehensä
Loitolta jo näistä hämärteen,
Sylihin kun painoi tyttärensä
Jo ja vävyn pikku-poikaneen.

Lapsi armas kantoi vaariselleen
Sauvan kukkasilla käärityn;
Mummo puri huulta hymyellen
Tuuman tähden hyvin keksityn.

Kunnon vävy, Vuolan kappalainen,
Ees nyt runon laatimansa pit',
Johon pantu oli kulta-painein
Koristeeksi pienet enkelit.

Tytär hellä, onniteltuansa,
Mansikoita tarjoi tuokkoisen
Omin käsin istuttamiansa
Isä vanhan juuri varallen.

Ystävät ja kaikki sukulaiset
Näkyivät jo yhä ehtivän
Tuoden toivotukset kaikkinaiset
Vanhukselle synty-päivänään.

"Aatrialle!" kuului äkkiänsä, —
Seura joutui het' sen äärehen;
Ukko keksi kulhot kukkinensa,
Pikku Yrjö luki ruu'allen.

Muori leikkeli nyt herkkujansa
Hymy-huulin niitä ladellen;
Ihastui, kun näki vierahansa
Enemmänpä vielä pyytävän.

Iloinen on päivä tämä sangen,
Kannu hopeainen täytetään, —
Kussa onpi kaunisteena kannen
Kuvat kaikkien apostolein.

Koko seura yhtä tarkoittaapi:

Vaarin nyt on onni voittavin;
Herkistynnä ukko paljastaapi
Harmo-päänsä alta kalotin.

Väki hurraa lehti-majassansa,
Kunnon muor' ei ketään unhoti;
Olut tulvehtii ja viuluansa
Pelimanni yhä vinguttaa.

"Kuules!" lausui Muorin lanko taiten,
Otti maljan, saasti lähintään:
"Juhla-pitoihinpa ruhtinaiden
En mä vaihda näitä ensinkään".

Ojan-Paavo.

(J. L. Runebergin mukaan)

Hämäläinen hartiakas,
Muutonki mitä rotevin,
Ojan-Paavo ol'pa poika
Harvoin Suomessa havaittu,
Ol' kuin kuusi-kattehinen
Kallio, luja, vakava,
Vilkas vielä, kuin vihuri,
Väkevä ja urho vallan.
Jop' oliki juurinensa
Temponut ylös petäjät,
Kä'ellä karhut kaatanunna
Ynnä aitojen ylitse
Heittänyt emä-hevoiset
Sekä miehet suurelliset
Lyönyt korsina kumohon.
Ja hän seisoj semmoisena
Ojan-Paavo nyt pihalla
Käräjissä kerran ollen;
Seisoj keski-kartanolla
Kansan joukosta kohoten,
Kuten kuusi varvikosta,
Honka vii'akon välistä.
Mutta kohtapa korotti
Äänensä uros uhaten:
"Onko tässä nyt tilassa
Sitä vaimon vaalimata
Kantamata kunnokasta,
Joka jaksaisi piteä
Mua hetken hillittynä
Yh'en vaan yh'essä kohdin;
Sepä saakohan tilani
Oitis kelpo kartanoni,
Sepä hohtavat hopiat
Ottakohon aarteheini,
Vielä vieköhön lisäksi
Kaikki karja-laumanikin,
Ja koko komentoneni,
Ruumihine, sieluneni
Olenpa hänen omansa".
Noin lausui nuorukainen
Paavo kansalle pakisi;
Mutta kummastunna kaikki
Seisoj seudun uljahimmat
Ääneti jalon edessä,
Tohtien ei yksikänä

Käydä kimppuhun väkevän.

Silmin lemmeistä sulavin

Katsoi kaikki neitoksetki,

Seudun immet ihmetteli

Tuota tuommoista urosta

Soreata sankaria;

Sillä siinä nyt hän seisoi

Ojan-Paavo oiko-varsin,

Kuten kuusi varvikossa,

Honka vii'akon välissä.

Silmä tuikahti tulinen,

Kuten tähti taivahalla

Sekä otsa selkeäkin

Loisti, kuin valo kesäinen,

Ja tuo tukka kellertävä

Huiski, heilui hartioilla,

Kuten vuolas vuori-koski

Päivän hehkussa palava.

Mutta naistenpa seasta

Astui nyt esihin Anni

Annas, niinkuin aamu, nähdä,

Impi joukosta ihanin.

Ja se riensi ripsahasti

Ojan-Paavon ottelohon,

Kietoi pehmeät kätensä

Kaulahan uron kopean,

Rinnan rintahan likisti.

Painoi posket poskihinki

Käskien jalon kehujan

Irroitaa nyt itseänsä.

Vaanpa tuo väkevä poika

Seisoi siinä voitettuna

Päästen ei pojes koh'alta,

Sanoi vaan nyt saamatonna

Viehtymyksestä vapisten:

"Anni, Anni, katso, veikan

Menetin minä sinulle;

Saaospa sinä taloni

Oitis kelpo kartanoni

Sekä hohtavat hopiat

Anastaos aarteheni,

Vieläpä lisäksi vieös

Kaikki karja-laumaniki,

Ja koko komentoneni,

Ruumihine, sieluneni

Olenpa sinun omasi".

Kuormuri.

(J. L. Runebergin mukaan).

Vanha Peltti jääkö mainimatta? Ei!

Kuormuri hän ol', vaan isompipa ei,

Olis' niinkuin toverinsa unhottunna,

Ellei laiskimmaksi olis' arvattunna.

Tuopas äijä vasta markat maksoikin,

Hän ja hevoinen, jok' eessä, samotin.

Kaksi-jalka jos ol' kallis askeleelta,

Kullan arvas' neli-jalka liikkeheltä.

Korjo samoin; yhtä vanukkehinen

Ukon tukka ol', kuin häntä hevoisen.

Harmo kantoi oman tallin tomuansa,
Peitti noki-naaman koto-pankoltansa.

Missä näin ne aina viimeiks' näkyivät,
Siellä kaikui miesten naurut rämeät;
Hepo uneks', ukko torkkui kuorman päällä,
Herra tiesi, kuinka säilyi pystyällä.

Täten eestyi matka toki verkalleen,
Ylemmälle jouduttihin pohjoiseen,
Käytynä jo puoleks' oli Pohjan ranta,
Kuitenkin, kuin ennen, oli vanhan kanta.

Samoin aina edellensä kulettiin,
Sama nauru yhäti, kuin ennenkin;
Milloin ruoska sattui ukon hartioille,
Milloin taaskin hevoisensa kannikoille.

Pelttipä ei parantunut tuostakaan,
Pysyi alti kiini tavoissansa vaan;
Ei ees ruoska purrut virka-pukuhunsa,
Harmon auttoi nahka parkittunsa.

Tultihin jo Siikajo'en rannalle,
Jälellä nyt ol' vaan jäinen siekale,
Tuoki toivotonna, Suomen vartalosta;
Vaanpa sortuu vahvakin, ja huono kostaa.

Ennen iltoa jo kerran voitettiin,
Pa'on päivä riemu-päiväks' muuttui niin,
Takais' hyökyi viimein aalto ahdistettu,
Virta kääntyi, ajavaksi ajellettu,

Toinen toiselleen nyt käskyn antoi tään:
"Kaikki valmis aamulla jo lähtemään!
Miehet, kuormat ennen yötä asemissa,
Sitte riemuin etelään jo puhtehissa!"

Tehty kaikki; rauhassa jo levättiin;
Nuori väntrikki vaan Blume eipä niin.
Innon tuli poltti urho-sydäntänsä;
Tupa ahdas tukahutti henkeänsä.

Läksi ulos. Tyyni kai ja pimeä,
Hiljan hehkui tähdet taivon äärillä,
Idässä vaan metsä-harjun kukkuloit'e
Näkyi kuulas valon juova, päivän koite.

Ihmistä ei näkyvissä; kuormat vaan
Kohti Pohjolata seisoi valloillaan:
Kaikki oli, niinkuin ennen, paikoillansa,
Tulevaksi tuntui sama matka kanssa.

Sama matka? — Ei! ol' erilaistakin,
Kun vaan hämärissä päätyi silmihin.
Kärryt viimeiset jo oli käännöksissä,
Yksin hevoinenki jopa valjahissa.

Mies jo valmis ohjaksiin ol' tarttunut.
Blume hämmästyi, ei Peltiks' aatellut;
Vanhus, matkattua maatse kyyryllänsä,
Pystymällä nyt, kuin ennen, piti päänsä.

Kantoi vuotensa, kuin suinki nuoremmat,
Kaunis harmo-tukka peitti hartiat,
Pesty naamakin nyt tähti-kimellossa
Loistavampi ol', kuin ennen auringossa.

Blume virkkoi tultuansa tolkkuhun:
"Mikä ihme, ukko, muuttanut on sun?
Ennen nokisin ja laiskin koko vä'estä,
Nytpä siistin o'ot ja pyr'it eellen päästä.

Ken on pessyt no'en ja pölyn naamastas',
Ken on kamman syössyt vanutukkahas',
Ken on viimein saanut sinun valvehelle,
Jok' et ennen havaununna puolisellet?"

"Nuori herra," nuloin vastas' ukko vaan,
"Hidas heittäminen onpi oman maan,
Näin kun pa'etaan vaan yhä häpeällä,
Maata paremp' on, kuin olla valvehella.

Miks pessyt oisin vanhan muotoni?
Häpy selvemp' siinä nähty olisi.
Mielin pilkata mä itseäni annoin,
Murhe mulla ol', siis noki-naaman kannoin.

Nyt on toisin; Suomen väk' on tapellut,
Maamme aavoin on jo meillen au'ennut,
Tahra yksikään ei puutu kunniamme,
Otsan puhtahan nyt esitellä saamme.

Kutsu väki pois ja lyötä rumpua;
Yö on kulunut ja päivä heloisa!
Ennen seisomaan ei la'attu juoksemasta;
Jalo, nuori herra, nyt on kiire vasta".

Pojat.

(Rouva Lenngrénin mukaan).

Mä muistan, niinkuin eilen,
Tuon ajan armahan,
Kun rauha lapsen teillen
Loi ilo-ruusujaan;
Kun pahe kauhistutti
Ja huolet hälveni,
Kuin kaikki ihastutti,
Paitse mun läksyni.

Mä keikuin hymy-huulin
Ja voimin tervehin,
Mä ystäväksi luulin,
Jos kenpä olikin;
Mi hyvään poika vilpas
Ol' kohta veikkosen',
Ja kukin tyttö hilpas
Ol' armas sisaren'.

Mä muistan nurmikkomme,
Joill' yhä lentelin
Ja olin ottelomme
Myös sankar' usehin;
Nuo nujut keppoissamme
Ja naurut telmehen,
Nuo perhot hatuissamme
Ja ruusut poskien.

En vielä vilpistellä
Mä tiennyt ensinkään;
Ken tahtoi leikkiellä,

Se miespä mielestän';
Ja jos ken juonta kantoi,
Tuo kohta suoritettiin;
Kun korvapuustin antoi,
Niin viha loppuikin.

Ja tek'pä yh'en verran,
Mi sääty hyvänsä,
Ei rengin eikä herran
Nyt ollut väliä;
Ken vilinässä vimman
Vaan toisen kourihin
Löi kopin korkehimman,
Se mies ol' etevin.

Ei salattu, mi totta,
Mi valhe, julaistiin;
Ei koukuin saatu voittoa,
Jos keilaisissakin.
Min ryysy-mekko saattoi
Mies olla ylinen,
Kun kuninkahan kaatoi
Ja reivi sivus' sen.

Oi, kuinka valitimme
Ja koski sydämeen,
Kun joskus toverimme
Sai kurin kirpeän.
Nyt leikit asemalleen
Taas saadakseni vaan
Mä taitoin nurpeallen
Mes'-leipän' ainoan'.

Mut, veikot, muuttununna
On aika muinastaan.
Mä teit' en enään tunne,
Te ette muakaan.
Nyt ammateissa hyörii
Tuo entis-poikue,
Ja mielessänsä pyörii
Vaan nim' ja eläke.

Vuos'-takka hartioilla
Ne vaivoin kiivehtii
Tuon vuoren kaltamoilla,
Miss' Onnen temppeli;
Ja tällä kuuluisalla
On mitkä antimet?
Jää-sydän tähden alla
Ja kasvot keltaiset.

Kompa-runoja.

Keikari.

A.

Mintäh'en keikarin pää on pystymmällä, kuin muiden,
Tuolla kun naalaelee nauruna ihmisien?

B.

Tähtiä pellollas', näet, häilyelee tuhansittain;
Täysikö vai jyvätön nostaapi pään ylemmä?

Onneton rakastaja.

(Rouva Lenngrénin mukaan).

Kolme kultastani kadotin:
Ensimmäisen tempasi jo tuoni;
Toisen vei taas, milt'ei väkisin,
Kilpakosijani juoni.
"Entä kolmas?" — kysynetpä vain,
"Minnes se?" — "No sen mä nain".

Aprikoiminen.

(Rouva Lenngrénin mukaan).

Jo Ratti kuollut on; hän eilen haudattiin.
Mä saaton nä'in, ja mielessäni arvelin:
"Vel' Ratti! Ennen kannettiin sä aina kotohos',
Nyt jopa kannetaan sä sieltä viimein pois!"

Ahmatin hauta-kivellä.

(F. M. Frantsénin mukaan).

Tään alla *Vatsa* talletaan,
Jonk' *Orja* ynnä läksi;
Hän syödäksensä eli vaan
Ja kuoli — syötäväksi.

Hauta-kirjoitus.

(Rouva Lenngrénin mukaan).

Tään alla lepää vaimoni;
Hän rauhan sai — ja minäki.

Hauta Perhossa.

(J. L. Runebergin mukaan).

I.

Kussa onpi hauta-kumpu,
Kammio katettu kerran,
Joka on jo aika-kaudet,
Sata vuotta sammaltanut
Perhon jylhäkön perillä,
Uponnut unehuksiin,
Tuota ei tok' ansaitseva?
Kussa on se? Ellös, outo,
Kohtoa tätä kyselkö!
Missä metsän notkelmasta
Lampi laaksohon vetäyvi
Kapehimmin kankahalle,
Siihen on salattu hauta.
Lehvä-koivikko korea
Heiluttaa jo herttaisia
Latvojansa sen la'ella;
Mihin muinoin mullattihin
Tuonne tuo asunto tyyni,
Eipä tiedetä enähän.
Sä, ku säilytät paremmin
Muinaista, kuin ihmis-muisti,

Sano, armas Suomen neito,
Runotar jalo, selitä:
Ken on tänne tallettuna,
Kumpuhun kuka vajonnut?
Onko kuuluisa kuningas
Vaiko moisen vertahinen?
Eip' o'o kuuluisa kuningas
Eikä moisen vertahinen;
Haane vanhus tänne vaipui,
Talollinen tallettihin
Kuusin kunto poikanensa. —
Panen rannan partahalle,
Ylävälle väistä'ite,
Niin mä kerron kelpo miesten
Onnen kaunihin opetan,
Vielä kun kimmeltelevät
Kanervissa kaste-helmet
Sekä päivä peittä'yvi,
Aurinko asuvi tuolla
Törmä-hongikon takana.
Haane, synnyin Suomalainen,
Täytti seitsenkymmenennen
Talvensa peru-talossa.
Vanha itse, vaanpa nuoret
Pojat ol' hänellä pulskat,
Kolme kaksoista paria,
Viisitoista vasta nuorin
Sekä vanhin seitsentoista
Ehtinyt elämän vuotta.
Kaikki kaunihit, vireät
Oli, kuin kevät-puroset
Tulvillensa turpuneina;
Vaanpa jos joku vel'istä
Oli oivemp' toisiansa,
Olipas to'ella Tuomas,
Vanhempi väli-parista.
Hän jos astui vaikka aivan
Repaleissa rienneskeli,
Ol' hän ihmehen ihana,
Niinkuin tähti tuikahtava
Resu-hattaran ra'osta;
Vielä joski vehke'ili
Melkeinpä mitä hyvänsä,
Eipäs tuota ensinkänä
Pannut kenkähän pahaksi.
Kuitenki näkyi kovasti
Vanhus häntä vainoavan;
Jos ei juuri häntä yksin,
Mutta muitaki veliä.
Lapsina ei laisinkahan,
Turvana tulevan päivän
Hellin heitä kohdellunna;
Rääkkäsi, kun renkilöitä,
Vieläpä vähän kovemmin,
Oikein orjien tavalla,
Lähes luontokappaleiden.
Täten pienistä pahoista
Elettyä ehti päivä,
Jona nuorimmat molemmat
Täytti vuotta viisitoista.
Armas seisoi aamu-rusko
Metsä-harjun hartioilla,
Eikä niin sirua pilven
Taivas-kannella tavattu,

Veljekset kun vuotehelta
Nousivat ol'en nojalta
Iloisna, kuin ilmoittuva.
Päivä kullassa kohova.
Vaanpa nyt vapisten kaikki
Läksi toisehen tupahan,
Kyl'ellänsä kussa loikoi
Isä vanhus itseksensä.
Pari nuorin nöyrimmästi
Astui nyt esihin ensin
Sekä alkoi aikehensa
Tarttuen käsihin taaton:
"Isä kulta, irroittaos
Meitä vaan tähän työstä
Iloitaksemme yh'essä
Veljinemme vuodestamme
Jo nyt viisitoistannesta
Täytetystämme tähän".

Kolkkona, kuin talvi, kuuli
Ukko tuon ja tuikeasti
Harmo-kulmansa kuroten
Laukesipa lausumahan:
"Mitä ei tähän tehdä,
Huolena on huomennaki,
Viel' on kyntöä kosolta;
Kiirehesti kyntämähän!"
Nytkös vainen vainiolle
Veljet ääneti vetäysi,
Kunneikka kujasen suulla
Tuomas virkkoi toisillensa:
"Jos mä silmän säihkyväisen
Oikein oivalsin isämme,
Niin on nähtävä tähän,
Kuink' on työllä kullan arvo,
Ehk' on halpaki hi'ellä,
Josta voi joka pisaran
Myy'ä männyn neulasehen.
Nyt on äsken näyttäminen,
Mitä miehissä kykyä;
Sillä päivän päätettyä
Tutkinto kova tulevi".

Täten Tuomas. Tuostapahan
Varomasta aurat vaipui
Maahan mainion rutosti.
Kohta päivän koittehesta
Aina laskuhun alati
Säälitöinnä, syömätöinnä
Vakojansa vierittivät
Kuki kylläisen osansa.
Vaan kun vainion jo kääri
Illan varjot vaippahansa.
Saipa sarka jääneheksi
Ainoa koko alasta.

Silloin siirtyi vanhus sinne,
Kutsui poikansa kokohon
Sekä alkoi arvostelun:
"Työ on joutunut jotenki,
Ehkä oisi eestynynnä
Paljoki paremmin vielä
Astuttua ahkerammin.
Kaikkia en kaite saata
Kurittaa kutaki teistä,
Yhden syy kun onki suurin;
Kuri häntä kohdatkohon

Eestä muiden ja omasta.
Hänet syöksen säälimättä
Tuonne kuoppahan tupani
Sillan alle ahtahasen.

Kolmen yön ja kolmen päivän
7 Vaihetta ei vainen nähdä
Saa tämän himeä silmä,
Kolmen yön ja kolmen päivän
Ei niin rahtua ravinnon
Kuiva kielensä kokea".
Virkkoi noin, ja läksi vimma —
Sanoin, silmin; ei sydämin,
Jollei kyynel-karpalehet
Poskillansa pettänyynnä
Poiketessansa pojista.
Äänetönnä maa makasi
Yön jo synkiän sylissä.
Tuvassansa tuolla itse
Virui vanhus vuotehella,
Pojat pirtissä ol'illa.
Ei toki kukahan maannut,
Vaikka ol' makaavinansa.
Ne nyt vaan jo nukkuvaksi
Toinen toistansa odotti.
Mut kun kuuli muut jo kaikki
Nukkuneiksi nousi nuorin
Jaakko vasta vuotehelta
Sekä siirsibe tupahan,
Puheille isän pujahti:
"Minun syy on, eikä muiden;
Isä, kun iloitsin tuolla
Miettimättä mellastelin
Synty-päiväni suloksi,
Urakkapa unhottuiki,
Vajautui va'ot minulta.
Jos kuritat, niin kurita
Mua yksin eikä muita".
Vanhus vastasi hänelle:
"Kuten syy, siten kuritus
Aamulla on ansaitsevan".
Jaakko nyt levolle läksi,
Panihikse paikoillensa.
Taas kun luuli toiset kaikki
Nukkuneiksi, nuori Kusti,
Kaksois-vel' tämän kavahti
Vuotehelta vuorostansa
Sekä siirsihe tupahan,
Puheille isän pujahti:
"Kuris, taatto, kohdatkohon
Mua yksin, kun olenki
Ainoa sen ansaitseva.
Tuolla jouten juoksentelin,
Pelmastelin pientareilla
Synty-päiväni suloksi
Vattuja varistamassa
Viemingiksi veljilleni.
Minun syy on, eikä muiden".
Vanhus vastasi hänelle:
"Kuten syy, siten kuritus
Aamulla on ansaitsevan".
Kusti nyt levolle läksi,
Panihikse paikoillensa.
Taas kun luuli toiset kaikki
Nukkuneiksi, nousi Eero

Veli kolmaski koholle
Laverilta laatiutui
Sekä siirsihe tupahan,
Puheille isän pujahti:
"Isä, jos ketä kuritat,
Munpa syy on, eikä muiden.
Tuolla tyhmä lennättelin,
Liehuin lammin rannikoilla
Sorsan poikien perässä.
Mun on palsta puuttuvainen".
Vanhus vastasi hänelle:
"Kuten syy, siten kuritus
Aamulla on ansaitsevan".
Eero nyt levolle läksi,
Panihikse paikoillensa.
Täten veljet vuorotellen
Hiljan hiipivät tupahan
Sekä sieltä jällehensä
Saatua sel'on samaisen,
Kunnes vaan ol' yksi vielä
Tuomas tuolla käymätönnä.
Hän kun keksi toisten käynnit,
Arvasi heti asian;
Mietti hetken, kunnes kaikki
Veljet vaipuivat unehen,
Jolloinpa sijalta siirtyi
Vetihikse hänki viimein
Isän tuumille tupahan:
"Kuules, taatto, kummallista!
Tuolla äsken kun mä torkuin.
Vaikka ollen valvehilla,
Istuutui kuki eränsä
Veljistäni vuotehelle
Sekä luullen sitkeästi
Minun yksinnä makaavan,
Tuumivat täten yh'essä
Keskenänsä kuiskutellen:
'Veli kullat, kyllä kaite
Tunteneimme tuon paraite,
Että Tuomas yksin tuotti
Kohta joutuvaan kurimme,
Kuten tuonki tunnustavi.
Mutta hän on meidän eestä
Kovan kärsinyt usean,
Että myös hänen edestä
Meki kerran kärsisimme'.
Vaan kun taas nyt vuotehelle
Kuki näytti nukkuneelta,
Olen keksinyt, kutenka
Milloin yksi, milloin toinen
Hiljan hiipi huonehesta
Tullen kotvahan takaisin.
Arvasinko aikehensa,
Isä, tuumansa tajusin?
Min ovat sanonna sulle,
Oli lemmen lausumata
Sulan suosion petosta;
Sillä syy on totta to'enki
Minun yksin, eikä muiden".
Isä vanhus vastineeksi
Äänin sortuvin ärähti:
"Suorite sijalles', poika,
Aamulla kurin käsität".
Armas lensi aamu-rusko,

Kulta-siivillä kohosi
Merestä met'än ylit'e,
Kun ol' vanhus varpahilla
Kutsuen pojat kokohon.
Kolkkona ja korkeana
Pöydän ääress' istui äijä
Harjattune harmo-pääne,
Aivan kuin pyhä-asussa;
Sini-tankin syrjämällä
Raha rinnalta välähti,
Maamme lahja mainiolle.
Kysyipä jo karmiaasti:
"Noh, pojat! Kenenkä teistä
Niskoilla rikos nojavi?"
"Minun", kuului kunkin veljen
Huulilta yh'essä huuto.
Nytpäs särkyi viimein sulku
Jok' ol' vuotta seitsentoista
Estänyt edessä lasten
Isä vanhan itku-vuodot,
Kyynel-tulvansa tukennut,
Ja hän itki nyt ilosta
Ylistäen ylhäisintä
Sormet ristissä ruveten:
"Kiitos Herran, Kaikkivallan;
Nyt on täytetty lupaus,
Eik' o'o vielä lasten vaino
Särkenyt isän sydäntä.
Pojat! tästä päivin eipä
Kuten orjat kohdeltavat,
Vaan kuin lapset, lempi-lapset,
Kuulkaatte, kuta nyt vanha
Isänne on ilmoittava:
'Poikana kun palvelussa
Kävin naapuri-kylässä,
Asui sen lähellä aivan
Isä vanha vartevane
Kahdeksane poikanensa;
Vaanpa ei voine vainollisin
Olla toiselle tylympi,
Vel' kuin näistä veljellensä;
Jos ne joutui vastatusten,
Kävi veitsi kielenänsä,
Ohi kulkeissa — kivipä.
Voi, tok'! aattelin ma; ennen
Sulon kaiken kaivannenki,
Minkä antavi avio,
Vaimo armas valmistavi,
Vuosi vuodelta kuin olla
Pelvossa petoja saada
Mokomia maamme täyden;
Aattelin, ja aatoksesta
Syntyiki samassa päätös.
Viisikymmentä jo vuotta
Notkisti mun niskojaani,
Vaan ei ollut vuodet eikä
Sodan vaivat sortanunna
Vielä runkoni väkeä,
Jäsenteni jänteveyttä.
Tuommoisena tuolla kerran
Hiili-hautani ohella
Istuin yksin ilta-yöllä,
Eräs äijä kun äkisti
Sivullani seisoi siinä

Sekä lausui laimiasti
Tummassa tulen valossa:
'Tunnista minussa tässä
Isä ilkiäin velien;
Elä säästä maan madoille
Vartes' voimia eheän,
Vali vaimo itsellesi
Si'ittääkses' siitä maalle
Kunnon poikia kodolle,
Ja mitä minun ei ennen
Onneltansa oppinehet,
Anna yhteisen ah'ingon
Opettaa omas' paremmin'.
Täten äijä. Tuulen puuska
Lisäs' liekkiä tuleni,
Ja hän siirtyi silmistäni
Tuokiossa, kuin tulikin.
Hämpä neuvon, Herra onnen
Antoi sitten aikanansa.
Saman Herran kautta kaikki,
Veljekset, nyt vannokaatte,
Että, niinkuin ennen o'otte
Yh'esä yhä pysynnä,
Edespäin nyt elköhönkään
Vaihe maailman mikähän,
Turva, vaara, riemu, tuska
Olko toisen, eikä toisen,
Sikäli kuin Herra hengen
Sekä terve'yden suopi;
Ja se murhe, jonka mulle
Tyly mieleni on tuonut,
Ei ole mitätön ollut
Häpeäksi haudassani".

Tuohon Tuomas vastineeksi
Puhui puolesta velien:
Isä, meille mieluisampi
Ei ole vala mikähän,
Etenki, kun eipä liene
Huokeampata piteä.
Katso, kun tavalla orjan,
Vaan ei poikien, pidelty
Meitä, miksi emme silloin
Pa'enneet pahasta ko'ista
Etuamme etsimähän
Luona miehen luonteamman?
Miksi? ellei syystä, että
Emme konsana eroisi:
"Ei, näet, mieli myödyttänyt
Veljen luopua velistä.
Meidänkö muka pitäisi
Hajauntua harha-teille,
Samoin, kuin salolla tuolla
Metson poikaiset polokset,
Joita murhan mieltiväiset
Ampujat ajeskelevat.
Täten tuumimme pakossa,
Tämä on tuuma onnessakin".

Ja nyt kautta Herran kaikki
Pojat vannoivat valansa,
Että, niinkuin ennenkin ne
Yh'essä yhä pysyivät,
Edespäin nyt elköhönkään
Vaihe maailman mikähän,
Turva, vaara, riemu, tuska,

Olko toisen, eikä toisen,
Sikäli, kun Herra hengen
Sekä terve'yden suopi.
Näin ne vannoi; vaan valanpa
Isä nyt ilolla kätki
Sydämensä säiliöhön. —

II.

Kadonnut ol' rauha kallis,
Tul' ja miekka vaan tuhosi
Saloilla jo Suomen niemen.
Miehet kaatui melskehissä,
Naiset piiloihin pakeni.
Surun viesti viestin päälle
Lintulahdelta jo lensi
Sekä Saarijärveltäkin.
Eikä kuulunut enemmän
Iloista Iso-Kyröstä,
Lapuasta lohdullista
Perhon syrjäisen perille.

Tuvassansa tuolla kerran
Istui nyt i'äkäs Haane
Pöydän ääressä avaran
Poikinensa puolisella,
Kuni töytäsi tupahan
Pakolainen poika-nalkki
Hengästynnä huudahtaen
Oitis tultua ovesta:
"Herra siunatkohon, Haane!
Kun jo kauhiat tapahtui;
Viholliset viime-yönä
Polosilta poltti meiltä
Talomme ihan tuh'aksi,
Ollen noitapa ololta
Pari-kymmen parta-suuta
Keihäs-ratsua rajua.
Nyt ne purtoa pitävät
Kirkolla tulossa tänne
Ehkä ennen iltoa jo".

Vimmastunna vanha Haane
Nousi pöydästä puhuen:
"Kyll' on Herra suonut kuusi
Jäsevätä, jäntevätä
Poikoa minulle; mutta
Jos ois' vielä toinen verta,
Menisköhän mielellänsä
Yksi ainoa ilolla
Manalahan maamme eestä,
Kodon eestä kuolemahan?"
Lausui noin ja naulastansa
Kaapas' jyrkeän kiväärin
Rauhasta jo ruostunehen.

Nauru-suin nyt Tuomas nousi
Uljas vastaten urolle:
"Vanhan ei käsihin kelvoin
Sovellu sota-asehet,
Samoin kuin sydänkin arka,
Nulo mieli nuorisolle;
Pannos taatto paikoillensa
Asehes', ja anna meidän
Reistata rehevämpien
Nuorempien noihin käydä".
Isä nyt ihastui tuosta

Lausehesta laimentuen.
Mutta veljet virma-mielin
Jopa kilvalla jokainen
Tarttui tarkkoihin aseisin
Nahka-päällys-pyssyihinsä,
Olalleen ne lennättäen
Tempasi lyhän, tukevan
Karhu-keihosen kätehen.
Näissä nyt varuin vaelsi
Kaikki ääneti edelle,
Ehkä miete mielessänsä
Paisuiki, vihollis-parvet,
Kussa vaan ne kohtasivat,
Lyödä murskaksi mokomat
Tahi jäädä tantereelle,
Kaatua yh'essä kaikki.

Päästyänsä puolen virstan
Paikoille pitäjän tietä
Kapeata kaalattua,
Virkkoi Tuomas veljillensä:
"Veikot, niinkuin tienne viepi,
Kulkekaatte, kunnes tuonne
Joudutte aholle, jossa
Lampi laaksohon vetäyvi;
Sivumpana siinä onpi
Mä'ellä mäntyen välissä
Semminki sopiva paikka
Vartoa vihollistamme.
Ei, näet, ennen iltoa se
Tulle, jos tuhovi tuoten
Maisemissa matkustavi;
Sillä nyt välin vähäsen
Pistäime pihassa tuolla
Harmahassa huonehessa,
Kussa kultani asuvi
Kokottaa jo kotvan sitte".
Sanottua saipa tielle
Tuonne torppahan ylemmä.

Veljet taasen verkastellen
Joutuivat, johon osoitti,
Kussa kangas korkenevi
Laaksosta lähellä lammin,
Sekä, piilten pensahissa,
Tähtivät terävät silmät
Pitkin tietä tiedustellen.

Ja kuten ei kyttä kau'an
Kotvi päivän koittehesta
Kevät-aamuna kojussa
Tuolla teiren soitimella,
Ennenkuin kukertamahan
Siihen soittaja lasekse
Saaden rannat raikumahan
Uhka-huudosta ulapat;
Sempä verran veljeksetki
Vartoi, kun vihollisensa
Lauma tuima tuonnempana
Ilmutui ihan äkisti
Keihäs kä'essä kii'ähtäen
Edellänsä min ehätti.

Näitä ei kukahan nähnyt
Välemmin, kuin kaksois-veljes
Tuomas Haanen, Aatu armas.
"Nyt", hän virkkoi, "nytpä, veikot,
Alkavi asia vasta.

Pojes peitot pyssyistänne
Siepatkaatte sukkelahan,
Ja kun tuolta kunnahalta
Joutuvi vihollis-joukko
Alas laaksohon lasekse
Vastapuolen vieruketta;
Silloin sätkähyttäkäätte,
Joll' on luoti vaan varoilla".

Virkkoi tuon; ja tuokiossa
Joutui joukko kunnahalle,
Ratsasti ylös rymyten;
Vaan kun juuri jyrkänteetse
Sitten syöksyivät alemma,
Pamahti velien pyssyt,
Räiske hirveä räjähti.
Neljässä nyt otsassapa
Jäähtyi luodit, joista kaksi
Sattuikin ihan samahan.
Irrallansa ilman miestä
Neljä hyppäsi hevoista,
Toiset taasen kuusitoista.
Seisahutti säpsähtäen
Ratsumiehensä rutosti.
"Ladatkaatte!" kiljahteli
Aatu valpas veljillensä
Urhoin lähtien lymystä
Ja sen tuskin kun ol' tehnyt,
Ryntäsi jo raivo parvi,
Kuten viuhuva vihuri,
Mäelle kohden männikköä.
Ken ol' kerkehin velistä
Ehtipä hädin enähän
Panna ruudit pyssyhynsä,
Vähemminpä luodin vielä,
Kun jo päästyä perille
Viholliset vilkkahasti
Heittihe hevoisiltansa
Sekä karkasi samassa
Päälle oiko-piikkilöillä.
Mutta kelpo keinoillansa
Käsin viedyillä vakavin
Astui veljetkin alalle
Vasten niitä väistymättä.

Nytköspä nujakka nousi
Jyryin, jyskehin ja huudoin,
Antaess' ei askeletta
Toisen toiselle pereä.
Pistuol'-ampuma jo maahan
Ensinnä kumosi Eeron,
Mutta kaatajalle kosti
Keihäs Kustinpa samassa.
Nyt kahakka kiihtyi alti,
Pisto pistoa häristi.
Vihollista kaatui kuusi,
Veljet kaikki verta vuoti
Viimein vaan ol' yksi heistä
Aatu ainoa jälellä.
Haavan saan'na hartiahan
Sekä, säärehen syvemmän
Sivalsi hän sittenkinpä
Ympärillensä yhäti
Arvoisa ase kädessä,
Sapelinsa ryösten saama,
Kunnes viimein hänki vaipui,

Puhki rinnan pistettynä,
Kuolemahan, kuolossansa
Vielä haavoja ja'ellen.
Mutta parven päällikkö nyt,
Pantua kärelle piikin
Tämän pään jo poikki lyödyn,
Lennähytti läähättäen
Pojes tappo-tantereelta
Joukon jäänehen edellä.
Kuus' vaan kaksikymmenestä
Tullehesta, näet, takausi,
Viedenki mu'assa muu'an
Kahakasta kuolon-haavan.

Mutta metsän synkiän nyt
Uralla isä i'äkäs
Kaatuneiden kaaloi sinne.
Ei hän viihtynyt enähän
Tuvassansa tuolla yksin,
Pois kun poikansa menivät;
Asehitta astui vanhus
Neuvoja nerollisia
Tuodaksensa tappeluhun.
Keksipä jo tuolta kohta
Ratsu-joukon rientävänä.
Täyttä karkua takaisin,
Samoin kuin kärellä piikin
Päänkin Aatun armahansa.
Vapisten nyt vanhoiltansa
Jäseniltä joudutti hän
Askeleitansa alati,
Kunnes saapui viimein siihen,
Kussa kaunis poika-sarja
Kalpeana kuolemassa
Loikoi outojen lomissa.
Kyynel'-helmet harmahista
Ripsistä heti repäsi
Sekä ensin silmäellen
Ylpi-mielin ympärinsä
Luki kaikki kaatunehet
Oudot, ystävät yh'essä.
Pojat kaikki, paitse Tuomas,
Makasi unen makean.

"Missäs Tuomas? Tuoko yksin
Elävi erillä muista
Veljistänsä vilpistellen?"
Siten lausui. Loitompana
Tuomas vaanpa tuolla istui
Luona kultansa luikersi
Ikähän nyt irroittaen
Kätensä, tämän kädestä.
"Miltäs tuo nyt merkitsevi?"
Hän nyt virkkoi hämmästyen,
"Näenkö silmin vaiko niskoin?
Silmäni sinuthan, neiti,
Tulis' nähdä vaan, ja niskan
Tumma seinämä tupasen.
Mikä on se mielen haire,
Mikä aisti aavehtiva,
Tuon ku tuottavi esihin
Kuvituksen kummallisen:
Veljeni verittyneinä,
Kaatuneina kaikki maahan
Sekä keihä'än kärellä
Pääkin Aadun pistettynä?"

Tuskin tuon sanottuansa
Sieppasi sitä menoa
Pyssyn, keihosen kätehen
Töydäten ulos tuvasta.
Veri-juovat juohattivat
Suorastansa suostutulle
Kohdalle koko välinsä,
Kunnes päästyä perille
Näki kaikki kaatuneina
Veljensä veressä uivan,
Vanhus seisten vierelläkin.
Astua ei askeletta
Tohtinut toki etemmä;
Mutta siihenpä mykistyi
Silmin nähden, korvin kuullen,
Kuullen, kuinka vanhempansa
Tuossa toivoton valitti:
"Voi, mun harmo-hapsiani!
Missä Tuomas? missä Tuomas?
Jo on poikani paennut
Muinoin muita rakkahampi,
Vilpistellyt veljiänsä
Yksin jättäiden jällelle.
Voi tok' tuota vintiötä,
Petturia, pelkuria!
Ajelehtakohon aina
Hän, kuin Kainikin, lymyten
Kulkijana korpi-teillä
Vähimmästä värvähtäen
Lipinästä haavan lehden
Sekä pienintä peläten
Pyytäki pyrähtävätä,
Joka moisen joutuessa
Heittävi heti uransa.
Herra, jos vanhurskahana
Taivahassa tuon tajuat,
Vaino häntä, niinkuin vanha
Isänsä ihaili ennen,
Sekä sitte kuolemassa,
Heräspä miten hyvänsä,
Elä anna ensinkänä
Isänmaata ilkiölle,
Vielä veljeä vähemmin."
Kauhun-jähmeänä kuuli
Tuomas tuommoiset puhumat
Ja hän käänsihe kovasta
Isästänsä murto-mielin.
Kuten koira kontiota
Ajavi ärehin innoin
Vainun saatua vakaisen
Jälistä sen jylhäkössä,
Niin hän ääneti eteni,
Veri-viehkät minne veivät,
Ääneti, — mut äänin huusi
Himo murhan mielessänsä.
Joutuiki kodin koh'alle.
Kun jo liekki leimahteli,
Savu pöllysi pihasta;
Eipä nähnyt, eikä kuullut,
Silmä vaan pysyi pol'ulla
Ani muissa arveluissa.
Alennut ol' aurinkoinen,
Saanunna salojen taakse,
Kun jo kerkesi kylähän

Asukkaista autioon.
Tässä nyt ohella tiensä
Poika pellolla polonen
Kurkisti kuhilahasta
Varovasti viittaellen
Sekä huusi hilli-äänin:
"Ellös menkö sinne, siellä
Oletpa heti hukassa;
Herjat, näetsen, hengähtävät
Tuolla juuri nyt talossa.
Kuus' ol' niitä; itse kulla'i
Pitkät piikkinsä kädessä;
Mik' ol' hirmuisin häjyistä,
Kärell' ynnä keihä'änsä
Kantoi kauhean näköisen
Päänki vielä vertynehen".

Aina vaan pikemmin astui
Tuomas tietänsä edelle.
Vaan kun veljen armahansa
Näki pään jo naulattuna
Etu-huonehen ovelle,
Kiljuenpa kii'ähytti
Pyssynsä pojes kädestä
Sekä ryntäsi sisähän.
Etehensä ken tul' ensin
Saipas pernahen peräti.
Keihäs-raudan keuhkohinsa.
Väheksien vimmassansa
Tu'et tuiki ja asehet
Iski, kuin isoova kotka,
Käsin kourin saalistansa
Sekä laajalta levitti
Kauhua, ja kuolemata;
Tunte'en ei telmehessä
Kolhaustakaan kovinta.
Sattui jos kehen kätensä,
Tuopa lensi lattialle,
Liivaksi pian litistyi
Kurkku kynsin raadeltuna.

Päällikkö nyt vaan ol' viimein
Koko joukosta jälellä.
Tähän kiini kainaloista
Tuomas tarttuen lujasti
Sel'än ruhjoi niin ja rinnan,
Että kaatui kaksinkerroin,
Maahan paikalla musertui,
Katkas' kaulan kaatuneelta
Sekä surren veljensä
Pään nyt ottiki ovelta;
Läksi viimein voipuneena,
Veren vuodosta väsyn'nä
Kotihinsa kompuroiden,
Mutta — mielinpä kevehin.

Sydän-yö jo seudut peitti,
Veren vallassa kun viimein
Tuli taattonsa talohon.
Savu vaan ja tuhka siellä
Kohtasi kova hävitys;
Korsu ol' koko talosta
Polttamatta vaan pihalla.
Sinne kömpi katsomahan,
Sais'ko suojoa, lepoa,
Kun jo tullen kynnykselle
Kuulipa sisältä sieltä

Äänen ähkyvän isänsä:
"Ken nyt kertoisi minulle,
Tokko Tuomas vilpisteli?
Kenpäties, ei tuota tehnyt.
Anna, Herra, että armas
Tuomanani tuossa oisi
Vielä eessäni viaton!
Lähetä hänet tyköni
Kä'essä kallo sen katalan,
Joka pisti piikillensä
Pään mun poikani suloisen,
Tuosta to'ella nähdäkseni,
Onko ollut uskollinen,
Pitänyt pyhän valansa.
Ja se kosto, jonka kutsuin
Alas lapseni ylitse,
Heitä tälle harmo-päälle,
Pane painuvaiselleni!
Ja mä tuhkalla taloni
Poltetun ja poikieni
Ruumihilla raadetuilla
Suuresti sinua kiitän,
Että vielä o'on elossa".

Tuomas tuonpa kuultuansa
Astui nyt sisälle sinne:
"Rauha, rakkahin Isäni,
Hapenilles' harmahille!
Hetkenä tänä nyt tässä
Sikiösi surman tuojat
Elä ei kaatajat enähän".
Lausui noin ja lattialle
Viskasi vihollisensa
Pään nyt kauhean kamalan
Etehen isän epivän.

Isä vanhus innostun'na
Hyppäsi heti tilalta
Syösten poikansa sylihin,
Kaulahan käsin molemmin.
Mutta tuo jo tuohon vaipui
Kaatui hiljan kuolemahan
Vieden vanhemman muassa.
Syletysten sammui siihen
Tuomas Haane haavoistansa,
Isä vanhapa — ilosta.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK NIITÄ NÄITÄ RUNOUDEN ALALTA ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with

active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED,

INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.